

KORXONA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISHDA PUL OQIMLARI TO‘G‘RISIDAGI HISOBOTNING ROLI

Karimov Shohruh Ahmadullo o‘g‘li

*Magistr, O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi huzuridagi
Fiskal institut. Tel: + 998902900201 E-mail: newcyberx@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur maqolada pul oqimlari to‘g‘risidagi hisobotning mohiyati, uning korxonada moliyaviy barqarorligini oshirishdagi ahamiyati nazariy jihatdan tadqiq etilgan. Shu bilan bir qatorda pul oqimlari to‘g‘risidagi hisobotni tuzish jarayonida yuzaga kelayotgan muammolar va ularni yechish bo‘yicha ayrim taklif va tavsiyalar shakllantirilgan.

Kalit so‘zlar: pul oqimi, pul oqimlari hisobotini tuzish usullari, egri usul, to‘g‘ri usul, moliyaviy barqarorlik, investitsion faoliyat, ijobiy va salbiy pul oqimlari, pul oqimi balansi

Аннотация: В данной статье теоретически изучена сущность отчета о движении денежных средств, его значение в повышении финансовой устойчивости предприятия. При этом были сформулированы некоторые предложения и рекомендации по решению проблем, возникающих в процессе составления отчета о движении денежных средств.

Ключевые слова: движение денежных средств, методы отчетности о движении денежных средств, кривой метод, прямолинейный метод, финансовая устойчивость, инвестиционная деятельность, положительные и отрицательные денежные потоки, баланс денежных потоков.

Abstract: In this article, the nature of the cash flow statement, its importance in increasing the financial stability of the enterprise is theoretically studied. At the same time, some proposals and recommendations for solving the problems arising in the process of compiling the cash flow report were formulated.

Key words: cash flow, cash flow reporting methods, curve method, straight line method, financial stability, investment activity, positive and negative cash flows, cash flow balance

Pul oqimlari to‘g‘risidagi hisobot kompaniyaning moliyaviy mustahkamligini oshirishda alohida ahamiyatga ega, chunki u pul oqimlari haqida batafsil ma’lumot olish imkonini beradi va tashkilotning haqiqiy moliyaviy holatini baholashga zamin yaratadi. Ushbu hisobot kompaniyaning pul mablag‘larini qanday boshqarishini

tahlil qilish, kelajakdagi pul oqimlarini yaratish, majburiyatlarni va dividendlarni to'lash imkoniyatlarini aniqlashda asosiy axborot manbasi bo'lib hisoblanadi. Shuningdek, u investorlar va kreditorlarga kompaniyaning ijobiy pul oqimlarini yaratish va moliyaviy barqarorlikni saqlash qobiliyatiga asoslanib, ongli qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

Pul oqimi to'g'risidagi hisobot uchta asosiy bo'limni o'z ichiga oladi: operatsion, investitsion va moliyaviy faoliyat bo'yicha pul oqimlari. Operatsion faoliyat kompaniyaning asosiy faoliyati bilan bog'liq tushum va to'lovlarni, investitsion faoliyat aktivlarni sotib olish va sotish bilan bog'liq pul oqimlarini, moliyaviy faoliyat esa kapital va qarz mablag'lari tarkibidagi o'zgarishlarni aks ettiradi. Ushbu bo'limlarni tahlil qilish kompaniyaning qanday qilib pul topishi va sarflashini va bu uning moliyaviy holatiga qanday ta'sir qilishini baholash imkonini beradi.

Bundan tashqari, pul oqimlari to'g'risidagi hisobot likvidlik va to'lov qobiliyati bilan bog'liq potensial muammolarini aniqlash imkonini beradi. Bu kompaniyaga yaqin kelajakda sodir bo'lishi kutilayotgan muammolarga avvaldan tayyorgarlik ko'rib olishlari uchun sharoitlarni yuzaga chiqaradi. Shuningdek, u korxonaning qaysi faoliyat turi asosiy pul oqimini shakllantirayotganligi to'g'risidagi ma'lumotlarni ko'rsatib beradi, bu kompaniyaning haqiqiy faoliyatini baholash uchun muhim axborot sanaladi. Shunday qilib, pul oqimi to'g'risidagi hisobot moliyani boshqarish va kompaniyaning moliyaviy barqarorligini oshirish uchun ajralmas vositadir.

Pul mablag'larining samarali boshqarilishi korxonaning moliyaviy barqarorligini oshirish va rivojlanishini ta'minlashdagi birlamchi vosita sanaladi. Erkin raqobat sharoitida moliyaviy barqarorlikning asosiy shartlaridan biri korxonaning birlamchi to'lov majburiyatlarini bajarishi uchun yetarli miqdordagi pul mablag'lari oqimining uzluksiz mavjud bo'lishidir. Minimal miqdordagi pul mablag'lari zaxirasining saqlanmasligi korxonaning jiddiy moliyaviy muammolar bilan yuzma-yuz kelish ehtimolligini ifodalaydi. O'z navbatida korxonada schyotlarida keragidan ortiq pul mablag'larining saqlanishi ham uning zarar ko'rayotganligini anglatadi, ya'ni bu korxonada mavjud pul mablag'lari qiymatini inflyatsiya natijasida qadsizlanayotganligi, qolaversa pul mablag'larini iqtisodiyotning qayta ishlab chiqarish jarayonlariga to'g'ri joylashtirilishi natijasida korxonada olishi mumkin bo'lgan daromadni yo'qotayotganligini anglatadi. O'z o'rnida bu holatlar jamlanib mamlakat iqtisodiyotiga ham salbiy ta'sir ko'rsatib, moliyaviy barqarorlikni pastlashiga olib kelishi mumkin.

Moliyaviy hisobot sohasida pul oqimlari to'g'risidagi hisobot biznesning pul dinamikasi haqida qimmatli tushunchalarni taqdim etadigan asos bo'lib xizmat qiladi. Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobot va balans kabi an'anaviy moliyaviy hisobotlar rentabellik va aktivlarga qaratilgan bo'lsa-da, pul oqimlari to'g'risidagi hisobot korxonaning ma'lum bir davrdagi pul holatining pasayishi va oqimlarini ochib berish orqali markaziy o'rinni egallaydi.

Korxonalarining ortiqcha pul mablag'lari zudlik bilan o'z faoliyatini kengaytirish, ishlab chiqarish hajmini oshirish va boshqa korxonalarga investitsiya qilish evaziga foyda olish maqsadida qayta muomalaga kiritilishi zarur. Bu korxonalar uchun qo'shimcha moliyalashtirish manbalarining shakllanishi, pul mablag'laridan samarali foydalanish imkoniyati, uning kelgusi qiymatlarini baholash zaruriyati kabi masalalarni yuzaga chiqaradi.

Pul mablag'lari oqimini tadqiq etish quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi: pul oqimlarini buxgalteriyada hisobga olish, pul mablag'lari harakatini tahlil qilish va pul mablag'larining kelgusi oqimlarini bashoratlash.

Pul oqimlarini harakatini o'rganishdan ko'zlangan asosiy maqsad pul oqimlar hajmi, uning davriy ko'rsatkichlari, shakllanish manbalari, sarflanish yo'nalishlari bo'yicha ma'lumotlarni yig'ish va pul mablag'larini samarali boshqarishda qarorlar qabul qilish uchun zarur ma'lumotlarga ega bo'lish hisoblanadi.

Korxonalar moliyaviy natijalarining shakllanishi bevosita pul mablag'lari harakatiga bog'liq emas, ya'ni yuqori foyda bilan yilni tugallanishi bu korxonalar pul mablag'laring yetarli ekanligini anglatmaydi. Misol uchun debitorlik qarzlari, kreditorlik qarzlarning yuzaga kelishi, amortizatsiya kabi pulsiz yuzaga keladigan va foydani kamaytiradigan xarajatlar pul mablag'lari harakatiga umuman ta'sir ko'rsatmaydi.

Pul oqimlari to'g'risidagi hisobot taqdim etadigan analitik imkoniyatlar juda ko'p. Ushbu moliyaviy hujjat likvidlik va investitsiya qarorlarini baholashdan qarzni boshqarishni baholash va pul oqimlari tendensiyalarini kuzatishgacha, manfaatdor tomonlarga oqilona tanlov qilish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni taqdim etadi. Bundan tashqari, boshqa moliyaviy hisobotlar bilan birlashtirilganda, pul oqimi to'g'risidagi hisobot kompaniyaning moliyaviy natijalarining yaxlit ko'rinishini ta'minlab, bo'shliqlarni to'ldiradi.

Pul oqimi to'g'risidagi hisobot moliyaviy hisobotning asosiy elementlaridan biri bo'lib, u kompaniyaning ma'lum bir davrda korxonalar pul mablag'larini kirim qilinishi va sarflashini yo'nalishlar bo'yicha ko'rsatadi. Pul oqimlari hisoboti

moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Chunki, u quyidagi imkoniyatlarni yuzaga chiqaradi:

- korxonaning asosiy, moliyaviy va investitsion faoliyatidan pul oqimlarini shakllantirish qobiliyatini avvalda baholash;

- mablag'larning shakllanish manbalari tarkibi va sarflanish yo'nalishlarini aniqlash hamda ularning korxonaga likvidligi, rentabelligi va moliyaviy holatiga ta'sirini tahlil qilish;

- moliyaviy mablag'lar kamomadi yoki ortiqchaligini yuzaga kelishi bilan bog'liq bo'lgan muammolar va xavflarni avvaldan aniqlash va ularni bartaraf etish yoki minimallashtirish uchun o'z vaqtida choralar ko'rish;

- haqiqiy va rejalashtirilgan pul oqimi ko'rsatkichlarini solishtirish orqali tashqi va ichki muhitning o'zgaruvchan sharoitlariga muvofiq moliyaviy strategiyani belgilash.

Demak, pul oqimi to'g'risidagi hisobot ham korxonaga uchun, ham davlat uchun moliyani boshqarish va moliyaviy barqarorlikni oshirishning muhim vositadir. Pul oqimi to'g'risidagi hisobotni tuzish va tahlil qilishda xalqaro va milliy andozalar bilan tartibga solinadigan muayyan qoidalar va shartlarga rioya qilinishi kerak.

Pul oqimlari to'g'risidagi hisobotning bugungi kundagi dolzarb muammolaridan biri bu innovatsion faoliyatdan pul oqimlarini yoritish uchun keltirilgan ma'lumotlarning qarorlar qabul qilish yoki faoliyatni baholash uchun yetarli emasligidir. Ma'lumki, innovatsion faoliyat bu doimiy kutilgan natijalarni beradigan faoliyat turi hisoblanmaydi. Innovatsion faoliyatni yuritishda katta xarajatlar amalga oshiriladi, lekin erishilgan natijalar har doim ham sarflangan xarajatlarni oqlay olmaydi. Pul oqimlari to'g'risidagi hisobotdan esa aynan innovatsion faoliyatga qilingan xarajatlar alohida ko'rsatilmaydi.

Mazkur muammo pul mablag'lari to'g'risidagi hisobotga alohida bo'lim va yangi ko'rsatkichlar turlarini kiritish orqali hal etilishi mumkin. Natijada korxonaga innovatsion faoliyatga sarflayotgan mablag'lari hamda olingan natijalarni haqqoniy baholash imkoniyati yuzaga chiqadi. Bu o'z o'rnida korxonaning moliyaviy natijalarini, ya'ni daromad va xarajatlarni to'g'ri hisoblash hamda soliq bazasini haqqoniy aniqlash imkonini yuzaga chiqaradi. Korxonaga tomonidan amalga oshiriladigan innovatsion faoliyat xarajatlarni yaqqol ko'rish hamda baholash imkonini beradi.

Pul oqimi to'g'risidagi hisobot ma'lumotlaridan quyidagi hollarda moliyaviy barqarorlikni yaxshilash uchun foydalanish mumkin:

- operatsion faoliyatdan kelib chiqadigan pul oqimlarini optimallashtirish, ya'ni mahsulot ishlab chiqarish va sotish samaradorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish, foydani ko'paytirish, tovar-moddiy boyliklar va debitorlik qarzlarning aylanishini tezlashtirish, kreditorlik qarzlarni qisqartirish va boshqalar.

- investitsion faoliyatdan olingan pul oqimlarini oqilona boshqarish, ya'ni foydali va istiqbolli loyihalarni tanlash, ularning rentabelligi va risklarini baholash, bajarilishi va natijalarini monitoring qilish, shuningdek, foydasiz yoki eskirgan aktivlarni o'z vaqtida tugatish yoki sotish.

- moliyaviy faoliyatdan shakllangan pul oqimlarini muvozanatlash, ya'ni aktivlarni to'lash muddatlari va jalb qilish xarajatlarini hisobga olgan holda moliyalashtirish manbalarining maqbul tuzilmasini tanlash, qarz yukini va foizlarni to'lashni minimallashtirish, shuningdek, likvidlik darajasi saqlash uchun yetarli mablag'ni va joriy majburiyatlarni qoplash uchun yetarli zaxiralarni shakllantirish.

Korxonada moliyaviy barqarorligini yaxshilash maqsadida pul oqimlari to'g'risidagi hisobot ma'lumotlaridan foydalanish uchun mazkur ma'lumotlarni uzluksiz va chuqur tahlil qilish, ularni rejaviy, tarixiy va tarmoq ko'rsatkichlari bilan taqqoslash, shuningdek, pul oqimlarini boshqarishdagi muammolar, risklar va foydalanilmagan imkoniyatlarni aniqlash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov A.A. va boshq. Buxgalteriya hisobi: Oliy o'quv yurti talabalari uchun darslik. – T.: Sharq, 2020. – 592 b.
2. Pardayev M.Q., Isroilov B.I. Moliyaviy tahlil. O'quv qo'llanma. – T.: "Iqtisodiyot va huquq dunyosi" 2020.-368 b.
3. Dusmuratov R.D. Buxlgaleriya hisobi nazariyasi. Darslik. -T.: "Yangiyo'l poligraf servis" 2020. – 495 b.
4. Акбаралиевич, Э.А., & Махамадзиковна, Г.М. (2022). Совершенствование Учета Собственного Капитала В Условиях Перехода На Мсфо. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, 3(12), 8-16.
5. Эрматов Акмалжон Акбаралиевич, & Муратов Азиз Акбарович. (2022). Вопросы Формирования Уставного Капитала Предприятия В Условиях Модернизации Экономики. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 11, 158–165.
6. Сивков Е. Современный бухгалтерский учет – 2018. – ISBN-978-5-0404-1038-5
7. Кондраков Н.П. Бухгалтерский учет: Учебник. – М.: Инфра, 2020. – 282 с.